

Toplumlarda Halk Sağlığının Geliştirilmesi

Thiruvengadam Munirajtz

Çeviri: Deniz ODABAŞ

BÖLÜM İÇERİĞİ

1. Toplum Değişim Teorileri

- 1.1. Sosyal Bilişsel Teorisi
- 1.2. Toplum Örgütlenmesi Teorisi
- 1.3. Yeniliklerin Yayılması Teorisi
 - 1.3.a Hak Sağlığında Sosyal Pazarlama
- 1.4. İletişim Teorisi
- 1.5. Çevrenin Davranışlara Etkileri

2. Sağlıkta Eşitliği Hedefleme

3. Sağlık Geliştirme Programı Geliştirme Basamakları

- 3.1. Stratejileri Tanımlama ve Ekip Kurma
- 3.2. Temel Sağlık Konularını Tanımlama
 - 3.2.a PRECEDE-PROCEED Modeli
- 3.3. İlerleme Ölçütleri için Hedefler Geliştirme
 - 3.3.a Sağlıklı İnsanlar 2020

3.4. Etkili Girişimleri Seçme

- 3.4.a Toplum Koruyucu Hizmetleri
- 3.4.b Girişimlerin Kültürel Uyumu,
- 3.4.c Sık Görülen Kanıt Eksiklikleri

3.5 Yenilikleri Uygulama

3.6 Değerlendirme

4. Gelecekteki Güçlükler

- 4.1 Tedavi Edici ve Koruyucu Hizmetlerin Entegrasyonu/Bütünleştirilmesi
- 4.2 E-Sağlık ve Sosyal Medya

5. Özet

Değerlendirme Soruları, Cevaplar ve Açıklamalar

“Küresel düşün, yerel hareket et”

Kaynağı bilinmiyor, tahmini söylenme zamanı 1969-1979

GİRİŞ VAKASI

Joe, 28 yaşında tip 1 Diyabet hastası bir erkek. Arkadaşlarının eleştirdiği, girişi çamur içinde barakada yaşıyor. Geliri daha iyisini karşılamadığı için ayakkabıları delik içinde ve beslenmesi genellikle yetersiz. Yetersiz insülin kontrolü ile geçen bir yaşam süresi sonrasında ayaklarında duyu ve dolaşım kaybı hisseder. Doktoru, Joe'nun bir çok nedenle yapmada zorlandığı ayaklarını kuru tutma, insülin kullanma ve sağlıklı beslenme gereksinimini ısrarla belirtir. Önümüzdeki birkaç yılda, Joe ayak parmaklarından birkaçını kaybeder ve eyalet tıbbi yardım programı tarafından karşılanan 20.000 Doların üzerinde maliyetli yinelenen acil servis başvurusu yapar. Oysa uygun bir çift ayakkabının maliyeti 50 Dolar'dır.¹

Önceki bölümlerde genel olarak halk sağlığı sisteminin örgütlenmesi tartışılırken, bu bölüm toplum sağlığının geliştirilmesine ilişkin teori ve pratiği tartışıyor. Teoriler önemlidir, çünkü teoriye dayalı programın etkili olması daha olasıdır (bkz. Bölüm 15). Toplum sağlığını iyileştirme girişimlerinin teknik tanımını, *toplum program planlamasıdır*.

Toplum planlaması, tanımlanmış bir nüfusun gereksinimlerini ele almak için toplum veya toplum

temelli proje tasarlamak, uygulamak ve değerlendirmek için organize bir süreç olarak tanımlanır. Toplum planlaması genellikle, sağlık yetkilisi veya kurum personeli gibi bir halk sağlığı kurumundaki personelin uzmanlık alanıdır. Bununla birlikte, toplum planlama ve değerlendirme ilkeleri, bir vakıf, okul, belediye başkanı veya siyasi parti çalışanı veya ilgili herhangi bir vatandaş da dahil olmak üzere, toplumu iyileştirmede payı olan herhangi bir kişiyle ilgili olabilir. Ayrıca, hemen hemen her başarılı halk sağlığı girişi, yalnızca tek bir kurum tarafından yürütülmekle kalmayıp, toplum paydaşlarından oluşan bir işbirliği üzerine kuruludur. Toplumun sağlığının nasıl iyileştirileceğine ilişkin pek çok fikir olmasına karşın, birçok iyi fikir başarısız olur. Başarısızlık nedenleri arasında yetersiz veri, toplum veya organizasyon desteği eksikliği, eşgüdüm eksikliği, “yetki savaşları”; verimsiz ve çakışan girişimler ve kanıta dayalı girişimlerin kullanılmaması yer alır.

Proje başlamadan önce dikkatli bir planlama, proje başarısı üzerinde önemli etki yapar. Başarılı halk sağlığı programının parlak bir örneği **Kuzey Karelia Projesi**'dir.² Kırsal bir bölge olan Finlandiya'nın 180.000 nüfuslu Kuzey Karelia bölgesi yüksek kardiyovasküler hastalık ve ölüm oranlarına sahipti. Yarı deneysel bir tasarımda, sağlık hizmetleri, medya, endüstri, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla kapsamlı bir

roller belirler. Bağlantılı Sağlık Politikası Merkezi (The Center for Connected Health Policy-CCHP), telekomünikasyon teknolojilerini kullanarak sağlık hizmetlerini, halk sağlığını ve sağlık eğitimi sunumunu ve desteğini geliştirmeye yönelik yöntemleri geliştirmek için tele-sağlık politikası çözümleri geliştiren ve kar amacı gütmeyen kamu yararına bir kuruluştur (Bakınız bölümün sonu web sitesi).

VAKA ÇÖZÜMÜ

Joe'nun mahallesinde, acil servisin yanında, çalışma saatleri uzatılmış yeni bir program uygulanmaktadır, program ev danışmanları ve sosyal hizmet uzmanlarıyla desteklenmektedir. Joe bu programa yönlendirilir ve bir giyim yardımı alır. Bu yardım yeni ayakkabılar almasını sağlar. Bir toplum sosyal yardım görevlisi onu düzenli olarak ziyaret eder ve birlikte market alışverişine gider. Joe hala sağlığı ve daha iyi beslenme konusunda mücadele ederken, ayakları oldukça iyileşmiştir. Program, Sağlık ve İnsani Hizmetleri Bölümü (the Department of Health and Human Services-HHS) ve hastane tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir. PRECEDE-PROCEED modelini izleyen programın titiz bir değerlendirmesi, acil bakım harcamalarını azaltırken sağlık sonuçlarını iyileştirdiğini belirler.

5. ÖZET

Toplum program planlaması, tanımlanmış bir nüfusun gereksinimlerini ele almak için toplum temelli bir proje tasarlamak, uygulamak ve değerlendirmek için organize bir süreç olarak tanımlanır. Toplum planlamasına teoriler (sosyal bilişsel, yayılma, iletişim) rehberlik etmelidir. Sağlıklı davranışa daha olanak sağlayacak şekilde yapısal, sosyal ve politik çevreyi değiştirmek çok önemlidir. PRECEDE-PROCEED modeli de dahil olmak üzere toplum planlamasına rehberlik edecek birden fazla model bulunur. Toplum planlaması; ekip kurma, toplumun sağlık durumunu belirleme, hedefleri tanımlama, etkili girişimi seçme, girişimi uygulama ve değerlendirme adımlarını içerir. Sağlıklı İnsanlar-Healthy People 2020 hedefleri, 26 ana sağlık göstergesi için bilime dayalı hedefler sağlar. Toplum Koruyucu Hizmetler Rehberi, toplum girişimlerini titiz, bilim odaklı bir süreçte değerlendirir ve etkili olduğu kanıtlanmış girişimlere ilişkin bilime dayalı öneriler sunar. Değerlendirmeler biçimlendirici veya belgeleyici olabilir ve değerlendirme süreci, programın sonunda değil, tüm program sürecine dahil edilmelidir. Toplumun sağlığının korunmasında gelecekteki eğilimler, tedavi edici ve koruyucu hizmetleri bütünleştirmeyi ve ayrıca toplumla ilgili çalışmaları içeren bütüncül koruyucu hizmetleri kapsayabilir.

KAYNAKLAR

1. Bradley EH, Taylor LA, Fineberg HV. *The American Health-care Paradox*. New York, NY: Public Affairs; 2015.
2. Frazier PJ, Horowitz AM. Priorities in planning and evaluating oral health programs. *Fam Community Health*. 1980;3:103-113.
3. Puska P. Successful prevention of non-communicable diseases: 25 year experiences with North Karelia Project in Finland. *Pub Health Med*. 2002;4:5-7.
4. Centers for Disease Control and Prevention. *Community Health Assessment and Group Evaluation: Building a Foundation of Knowledge to Prioritize Community Needs*. Available at: www.cdc.gov/healthycommunitiesprogram/tools/change.htm. Accessed October 10, 2019.
5. Bandura A. *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York, NY: W H Freeman; 1997.
6. Glanz K, Rimer BK, Lewis FM. *Health Behavior and Health Education: Theory, Research, and Practice*. San Francisco, CA: Wiley & Sons; 2002.
7. Minkler M, Wallerstein N, Wilson N. Improving health through community organization and community building. In: Glanz K, Rimer BK, Viswanath K, eds. *Health Behavior and Health Education: Theory, Research, and Practice*. San Francisco, CA: Wiley & Sons; 2008.
8. Jacobs G. Conflicting demands and the power of defensive routines in participatory action research. *Action Res*. 2010;8:367.
9. Rogers EM. *Diffusion of Innovations*. 5th ed. New York, NY: Free Press; 2003.
10. Hastings G, Saren M. The critical contribution of social marketing: theory and application. *Mark Theory*. 2003;3:305-322.
11. Forthofer MS, Bryant CA. Using audience-segmentation techniques to tailor health behavior change strategies. *Am J Health Behav*. 2000;24:36-43.
12. Huhman M, Berkowitz JM, Wong FL, et al. The VERB campaign's strategy for reaching African-American, Hispanic, Asian, and American Indian children and parents. *Am J Prev Med*. 2008;34:S194-S209.
13. Evans WD, Hastings G. Public health branding: recognition, promise, and delivery of healthy lifestyles. In: Evans WD, Hastings G, eds. *Public Health Branding: Applying Marketing for Social Change*. London, UK: Oxford University Press; 2008.
14. Kelly JA, St Lawrence JS, Diaz YE, et al. HIV risk behavior reduction following intervention with key opinion leaders of population: an experimental analysis. *Am J Public Health*. 1991;81:168-171.
15. Darnton A, Elster-Jones J, Lucas K, Brooks M. *Promoting Pro-Environmental Behaviour: Existing Evidence to Inform Better Policy Making*. London, UK: The Centre for Sustainable Development, University of Westminster, The Department for Environment, Food and Rural Affairs (DEFRA); 2006.
16. Linstone HA, Turoff M. *The Delphi Methods: Techniques and Applications*. Boston, MA: Addison-Wesley; 1975/2002. Available at: <http://is.njit.edu/pubs/delphibook>.
17. Harvard TH. *Chan School of Public Health: Center for Health communication: Harvard Alcohol Project*. Available at: <http://www.hsph.harvard.edu/research/chc/harvard-alcohol-project/>.
18. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. *Communities in Action: Pathways to Health Equity*.

- Washington, DC: National Academies Press; 2017.
19. Commonwealth Fund Report. *Rising to the Challenge. The Commonwealth Fund Scorecard on Local Health System Performance*. 2016. Available at: http://www.commonwealthfund.org/~media/files/publications/fund-report/2016/jul/1885_radley_rising_to_the_challenge_local_scorecard_2016.pdf.
 20. Commonwealth Fund Report. *Can Building Relationships Help Engage High-Need Patients?* 2017. Available at: <http://www.commonwealthfund.org/publications/newsletters/headlines-in-health-policy/2017/apr/april-3-2017/high-need-feature-tanya>.
 21. Health Equity Guide. *Strategic Practices*. 2017. Available at: <https://healthequityguide.org/strategic-practices/>.
 22. Robert Wood Johnson Foundation. *RWJF Culture of Health Prize Winners*. Kansas City, MO: Culture of Health Prize Winner; 2015. Available at: <https://www.rwjf.org/en/library/articles-and-news/2015/10/coh-prize-kansas-city-mo.html>.
 23. Hanlon JJ, Pickett GE. *Public Health Administration and Practice*. St. Louis, MO: Mosby; 1984.
 24. National Academy of Medicine. *Primary Care and Public Health: Exploring Integration to Improve Population Health*. March 28, 2012. Available at: http://nationalacademies.org/hmd/~media/Files/Report%20Fnes/2012/Primary-Care-and-Public-Health/Primary%20Care%20and%20Public%20Health_Revised%20RB_FINAL.pdf.
 25. Washington State Department of Health. *Cowlitz County Healthy Communities Assessment Workbook*, Pub No 345-296. 2018. Available at: <https://www.co.cowlitz.wa.us/1549/Healthy-Workforce-Forms>
 26. Washington State Department of Health. *Washington State Health Assessment*. 2018. Available at: <https://www.doh.wa.gov/DataandStatisticalReports/StateHealthAssessment>.
 27. Gold R, Green LW, Kreuter MW. *EMPOWER: Enabling Methods of Planning and Organizing within Everyone's Research*. Sudbury, MA: Jones & Bartlett; 1997.
 28. Office of Disease Prevention and Health Promotion. *Healthy People 2020 Topics and Objectives*. Available at: <http://healthypeople.gov/2020/topicsobjectives2020/overview.aspx?topicid=18>.
 29. Office of Disease Prevention and Health Promotion. *Healthy People 2020: Leading Indicators*. Available at: <https://www.healthypeople.gov/2020/leading-health-indicators/Healthy-People-2020-Leading-Health-Indicators%3A-Progress-Update>.
 30. Truman BI, Smith-Akin CK, Hinman AR, et al. Developing the guide to community preventive services—overview and rationale. The Task Force on Community Preventive Services. *Am J PrevMed*. 2000;18:18-26.
 31. Community Preventive Services. *The Community Guide*. Available at: www.thecommunityguide.org.
 32. The Community Guide. *CPS Active Findings at a Glance*. 2019. Available at: <https://oemmnndcbldboiebfhladdacbd-fmadadm/> <https://www.thecommunityguide.org/sites/default/files/assets/All-Task-Force-Findings.pdf>.
 33. National Recreation and Parks Association. Available at: <https://www.nrpa.org/About-National-Recreation-and-Park-Association/press-room/new-parks-and-recreation-risk-assessment-tool-now-available/>.
 34. Plescia M, Herrick H, Chavis L. Improving health behaviors in an African American community: the Charlotte racial and ethnic approaches to community health project. *Am J Public Health*. 2008;98:1678-1684.
 35. Lee E, Mitchell-Herzfeld SD, Lowenfels AA, Greene R, Dorabawila V, DuMont KA. Reducing low birth weight through home visitation: a randomized controlled trial. *Am J PrevMed*. 2009;36:154-160.
 36. Community Preventive Services. *Annual Report to Congress 2016*. Available at: <https://www.thecommunityguide.org/content/2016-annual-report-congress>.
 37. National Cancer Institute. *Division of Cancer Control and Population Sciences: Implementation Science at a Glance*, p. 26. Available at: <https://cancercontrol.cancer.gov/IS/docs/NCI-ISaaG-Workbook.pdf>.
 38. Guilamo-Ramos V, Jaccard J, Dittus P, Gonzalez B, Bouris A, Banspach S. The linking lives health education program: a randomized clinical trial of a parent-based tobacco use prevention *Health*. 2010;100:1641-1647.
 39. Ockene JK, Edgerton EA, Teutsch SM, et al. Integrating evidence-based clinical and community strategies to improve health. *Am J PrevMed*. 2007;32:244-252.
 40. Hinojosa MS, Nelson D, Hinojosa R, et al. Using fotonovelas to promote healthy eating in a Latino community. *Am J Public Health*. 2011;101:258-259.
 41. Lieberman DA. Management of chronic pediatric diseases with interactive health games: theory and research findings. *J Ambul Care Manage*. 2001;24:26-38.
 42. Levine D, McCright J, Dobkin L, Woodruff AJ, Klausner JD. Sexinfo: a sexual health text messaging service for San Francisco youth. *Am J Public Health*. 2008;98:393-395.
 43. Community Preventive Services Guide. *Health Information Technology: Text Messaging Interventions for Medication Adherence Among Patients with Chronic Diseases*. Available at: <https://www.thecommunityguide.org/findings/health-information-technology-text-messaging-medication-adherence-chronic-disease>.
 44. Zuure FR, Davidovich U, Coutinho RA, et al. Using mass media and the internet as tools to diagnose hepatitis C infections in the general population. *Am J PrevMed*. 2011;40:345-352.
 45. Community Preventive Services Guide. *The Community Guide: Health Communication and Social Marketing: Campaigns that Include Mass Media and Health-Related Product Distribution*. 2019. Available at: <https://www.thecommunityguide.org/findings/health-communication-and-social-marketing-campaigns-include-mass-media-and-health-related>.

OKUMA ÖNERİLERİ

- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine: *Communities in Action: Pathways to Health Equity*. Washington, DC, 2017, The National Academies Press.
- National Cancer Institute: *Making Health Communication Programs Work*. 2004. <https://www.cancer.gov/publications/health-communication/pink-book.pdf>.
- Rundall TG: Public Health Management Tools. In Wallace RB, editor, *Maxcy-Rosenau-Last: Public Health and Preventive Medicine*, ed 15, New York, 2008, McGraw-Hill Medical.
- Puska P, Vartiainen E, Laatikainen T, et al: The North Karelia project: from North Karelia to national action. Helsinki, 2009, National Institute for Health and Welfare, Helsinki University Printing House. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80109/731beaf-d-b544-42b2-b853-baa87db6a046.pdf>
- Yarbrough DB, Shulha LM, Hopson RK: *The Program Evaluation Standards: A Guide for Evaluators and Evaluation Users*, ed 3, Thousand Oaks, CA, 2011, Sage, American Evaluation Association.

WEB SİTELERİ

Agency for Healthcare Research and Quality: <http://www.ahrq.gov> Center for Connected Health Policy: <http://www.cchp-ca.org/> Centers for Disease Control and Prevention: <http://www.effectiveinterventions.org>
County Health Rankings: <http://www.countyhealthrankings.org/> Health People: <http://www.healthypeople.gov> Interventions for Health Equity: <https://healthequityguide.org/> National Association of County and Health Officials: <http://www.naccho.org/>
Partnership for Prevention: <http://www.prevent.org>
The Community Guide: <http://www.thecommunityguide.org>

DEĞERLENDİRME SORULARI

- Bilişsel davranışsal teoride aşağıdaki temel kavramlardan hangisi yer alır?
B. Çoğu davranış değişikliğini yapmak için bireysel bilgi, gerekli ve yeterlidir
C. Davranışı temelde algı, motivasyon ve beceriler etkiler
D. Bireysel davranış değişikliğinde aile, arkadaşlar ve akranlar başı çekerler
E. Örgütsel değişiklikler ve bireysel davranış birbirinden bağımsızdır
F. Kamuoyu ve politika değişikliklerinin bireyler üzerinde çok az etkisi vardır
- Bireylerin, başkalarının davranışları ve toplumsal normlara tanıklığında etkilenmesi nasıl adlandırılır?
C. Sosyal sermaye
D. Toplum kapasitesi
E. Karşılıklı belirleyicilik
F. Gözlemsel öğrenme
G. Eleştirel bilinç
- Medya savunuculuğu için hangisi doğrudur?
D. Politika yapıcılarını etkilemek ikincil amaçtır
E. Bireysel davranış değişikliğini motive eder
F. Mesajının gücü bireysel riskleri bilmekle ilgilidir
G. Temel hedefi risk altındaki kişilerdir
H. Toplumsal örgütlenmenin temel bileşenidir
- Yeniliklerin, aşağıdaki gruplardan hangisinin yenilikçilik sürekliliğinde ilk olarak pazarlanması gerekir?
E. Erken benimseyenler
F. Erken çoğunluk
G. Geç çoğunluk
H. Gecikmişler
I. İnatçılar
- Bir yeniliğin mevcut değerleri yansıtmaya derecesi nasıl isimlendirilir
F. Göreli avantaj
- Aşağıdakilerden hangisi, sosyal pazarlama için yeniden tanımlanan pazarlamanın dört P'sinden biridir?
G. (Person) Kişi
H. (Purchasing) Satın alma
I. (Perishability) Bozulabilirlik
J. (Place) Mekan
K. (Possibility) Olasılık
- CDC'nin Toplum Sağlığı Değerlendirmesi ve Grup Değerlendirmesi (Community Health Assessment and Group Evaluation-CHANGE) DEĞİŞİM modeliyle uyumlu olarak, toplum planlamasının ilk adımı bir strateji belirlemek ve bir ekip kurmaktır. Bu basamak için aşağıdakilerden hangisi kullanılabilir?
H. Delphi tekniği
I. Gereksinim belirlenmesi
J. Kaynak haritalama
K. PRECEDE-PROCEED
L. Etki değerlendirmesi
- PRECEDE-PROCEED, sağlık ve yaşam kalitesi gereksinimlerini değerlendirmek ve bu gereksinimleri karşılamak için sağlığı geliştirme ve diğer halk sağlığı programlarını tasarlamak, uygulamak ve değerlendirmek için kapsamlı bir yapının kısaltmasıdır. Bu kısaltmadaki beş E'den biridir:
I. (Empathizing) Empati kurmak
J. (Empowering) Güçlendirme
K. (Enlisting) Kayıt
L. (Emboldening) Cesaretlendirme
M. (Evaluation) Değerlendirme
- Sağlıklı İnsanlar-Healthy People 2020 için, ilerleme göstergesi olarak kullanılan temel sağlık önlemlerinden ikisi hangisidir?
J. Tütün kullanımı ve sağlıkla ilgili yaşam kalitesi
K. Kronik hastalık prevalansı ve sağlığın belirleyicileri
L. Obezite hızları ve aşılar
M. Genel sağlık durumları ve eşitsizlikler
N. Toplumsal katılım ve sosyal sermaye

CEVAPLAR VE AÇIKLAMALAR

- B. "Davranışı temelde algı, motivasyon ve beceriler etkiler"** Kişilerarası etkileşimler ve toplum girişimleri yoluyla bireysel değişimin nasıl ortaya